

**Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Ю.О. Лянной

« 25 » серпня 2025 р.

**ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КАЛІФІКАЦІЇ
ПСИХОЛОГІЯ ЕФЕКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ**

Суми - 2025

Розробник:

1. Пухно С.В., канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології

Програма затверджена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С.Б., д. психол. н., професор
(ПІБ, науковий ступінь, вчене звання)

Пухно С.В., 2025

1. Мета та завдання курсу:

Мета: поглиблення знань у галузі психології спілкування, конструктивної взаємодії та сучасної конфліктології, набуття знань в галузі психології спілкування, взаємодії, конфліктології; формування та вдосконалення навичок ефективного спілкування як складової комунікативної і конфліктологічної компетентності, оволодіння технологіями конструктивного спілкування та раціональної поведінки в конфліктній взаємодії.

Завдання курсу:

- поглибити знання слухачів з базових теоретичних засад психології спілкування;
- розширити спектр знань сучасної конфліктології;
- ознайомити з сучасними технологіями ефективного спілкування та сформувати відповідні навички;
- набуття вмінь ідентифікувати значущі психологічні проблеми комунікації, виділення бар'єрів в процесі спілкування і взаємодії, прийомів маніпулювання;
- розширити спектр знань щодо маніпулятивних впливів в процесі спілкування та способів психологічного захисту;
- набуття знань сучасних психотехнологій вирішення конфліктів;
- ознайомити з можливостями сучасної психологічної діагностики індивідуально-психологічної і комунікативної сфери особистості;
- сприяти формуванню важливих навичок і вмінь ефективної взаємодії.

Обсяг програми підвищення кваліфікації – 30 годин – 1 кредит ЄКТС

2. Результати підвищення кваліфікації

РНЗ 1. Знати основні теоретичні положення щодо психологічних аспектів процесу ефективного спілкування, бар'єрів спілкування і можливостей їх долання.

РНЗ 2. Знати основні теоретичні положення щодо форм впливу в процесі спілкування, зокрема – маніпулятивних впливів та способів психологічного захисту.

РНЗ 2. Знати причини виникнення та характеристики конфліктів, їх різновиди, наслідки, структуру та динаміку.

РНЗ 3. Знати можливості сучасної психологічної діагностики індивідуально-психологічної і комунікативної сфери особистості.

РНЗ 4. Знати сучасні психотехнології вирішення конфліктів, особливості медіації як соціально-психологічного процесу переговорів в конфліктній взаємодії.

РНУ 1. Володіти комунікативними навичками ефективного спілкування, уміння аналізувати вербальні та невербальні прояви під час взаємодії учасників спілкування долання бар'єрів в процесі спілкування.

РНУ 2. Володіти навичками конструктивної взаємодії.

РНУ 3. Володіти навичками здійснення психологічної самодіагностики індивідуально-психологічної і комунікативної сфери особистості

РНУ 4. Володіти навичками раціонального спілкування під час конфліктної взаємодії.

РНК 1 Уміти здійснювати конструктивну взаємодію в процесі спілкування.

Форма звітності: випускна робота – письмовий аналіз проблемної ситуації, методична розробка заходу з психологічної просвіти/стаття у науковому періодичному виданні, тестові завдання.

3. Програма підвищення кваліфікації

РОЗДІЛ 1 СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Тема 1.1. Загальна характеристика процесу спілкування.

Загальна характеристика поняття «спілкування» в психології. Основні види спілкування. Значення спілкування в процесі формування людини як особистості. Компоненти структури спілкування. Афіліація, альтруїзм як мотив спілкування. Методи дослідження спілкування. Дослідження комунікативних здібностей та навичок особистості. Комунікативна компетентність.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 2.1. Комунікативна складова процесу спілкування.

Вербальна комунікація. Канали передачі інформації. Поняття мови і мовлення. Внутрішнє мовлення. Діалогічне та монологічне мовлення. Функції мовлення. Комунікативні бар'єри.

Тема 2.2. Невербальна комунікація. Місце та функції невербальної комунікації в міжособистісному спілкуванні. Особливості невербальної комунікації. Функції невербального повідомлення. Форми невербального спілкування: кінесика, паралінгвістика, проксемика, візуальне спілкування (окулесика). Зони дистанції та їх вплив на комунікативний процес. Проблема інтерпретації невербальної поведінки.

Тема 2.3. Інтерактивна складова в структурі спілкування. Особливості організації взаємодії учасників процесу спілкування. Трансактний аналіз Е. Берна. Поняття «трансакція» як одиниця взаємодії. Основні стратегії поведінки у взаємодії. Співпраця (співробітництво), кооперація, конкуренція, конфлікт. Самопрезентація у процесі взаємодії.

Тема 2.4. Перцептивна складова в структурі спілкування. Соціальна перцепція як чинник ефективного спілкування. Поняття «соціальна перцепція». Механізми соціальної перцепції: ідентифікація, рефлексія, стереотипізація. Емпатія як психологічний феномен. Значення стереотипів в процесі взаємодії. Соціальні установки, аттитюд, каузальна атрибуція, ефект «ореолу». Особливості інтерпретації один одного партнерами по спілкуванню. Роль установок у процесі сприймання.

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ

Тема 3.1. Поняття «ефективність спілкування». Фактори та властивості особистості, які обумовлюють ефективність спілкування: зовнішні фактори спілкування; властивості особистості, які впливають на ефективність спілкування. Стилi спілкування. Вікові та гендерні особливості спілкування, що впливають на його ефективність.

Тема 3.2. Основи ефективного слухання. Мета та фактори ефективного слухання. Зворотній зв'язок у спілкуванні. Стилi слухання. Слухання як активний процес. Нереклексивне слухання, його характеристики. «Реклексивне» слухання, його характеристики, можливості в формуванні професійної та особистісної взаємодії.

Тема 3.3. Форми впливу в процесі спілкування. Неімперативні форми впливу на особистість. Переконавання як форма впливу на прийняття рішення. Внутрішнє переконавання. Імперативні форми впливу. Маніпуляція як стиль спілкування. Психологічні захисти від маніпулювання в процесі спілкування.

Тема 3.4. Феномен особистісного впливу стратегії і тактики маніпулювання.

Поняття особистого впливу. Основні засоби впливу. Комунікативно-особистий потенціал впливу. Властивості соціально-психологічного потенціалу особистого впливу. Типи особистого впливу. Основні стратегії впливу на людину.

Маніпуляції в спілкуванні. Засоби та механізми маніпулятивного впливу. Розпізнавання маніпуляцій, основні признаки маніпулятивного впливу. Особистий потенціал як захист від маніпулювання. Психологічні характеристики маніпуляторів.

РОЗДІЛ 4

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ В КОНФЛІКТНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Тема 4.1. Конфліктна взаємодія. Конфлікт як соціально-психологічне явище. Агресивна поведінка як прояв конфронтації. Конфліктні ситуації. Структура конфлікту. Конфліктогени, їх види. Формули виникнення конфліктів. Фази розвитку конфліктів.

Тема 4.2. Технології ефективного спілкування і раціональної поведінки в конфліктах. Стратегії поведінки в конфліктах. Поняття технологій ефективного спілкування в конфліктах та їх зміст. Технології

раціональної поведінки в конфліктах. Поняття конфліктологічної компетентності особистості.

Назва та розділ теми	Кількість годин		
	Усього	у тому числі	
		Лекції	Практ.
РОЗДІЛ 1. СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ			
Тема 1.1. Загальна характеристика процесу спілкування.	2	1	1
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ КОМУНІКАЦІЇ			
Тема 2.1. Комунікативна складова процесу спілкування	4	2	2
Тема 2.2. Невербальна комунікація			
Тема 2.3. Інтерактивна складова в структурі спілкування	4	2	2
Тема 2.4. Перцептивна складова в структурі спілкування			
Розділ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ СПІЛКУВАННЯ			
Тема 3.1. Поняття «ефективність спілкування».	4	2	2
Тема 3.2. Основи ефективного слухання			
Тема 3.3. Форми впливу в процесі спілкування	4	2	2
Тема 3.4.Феномен особистісного впливу стратегії і тактики маніпулювання.	4	2	2
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ В КОНФЛІКТНІЙ ВЗАЄМОДІЇ			
Тема 4.1. Конфліктна взаємодія	4	2	2
Тема 4.2. Технології ефективного спілкування і раціональної поведінки в конфліктах	4	2	2
Усього годин:	30	15	15

4. Рекомендовані джерела інформації

1. Березовська Л. І. Психологія конфлікту: навчально-методичний посібник. Мукачево: МДУ, 2016. 201 с. Режим доступу: https://dut.edu.ua/uploads/l_1537_89047517.pdf
2. Кайдалова Л. Г. Психологія спілкування : навчальний посібник / Л. Г. Кайдалова, Л. В. Пляка, Н. В. Альохіна, В. С. Шаповалова. 2-ге вид., перероб. і допов. Х. : НФаУ, 2018. 140 с. Режим доступу: https://resource.odmu.edu.ua/chair/download/156078/SLheH0euoYkstRjirKqFPg/%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3i%D1%8F_%D1%81%D0%BFi%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87_%D0%BF%D0%BE%D1%81i%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%97%D0%B0%D0%BC_18.012.pdf
3. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. К. : Вид-во «Освіта України», 2014. 289 с.
Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4631/1/I_Kovalynska_NC_GL.pdf
4. Матвійчук Т. Ф. Конфліктологія: навчально-методичний посібник. Львів: Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2018. 76 с. Режим доступу: <https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/11447/1/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%A2.%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%25D.pdf>
5. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностай, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с. Режим доступу: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Osnovy-soepsych.pdf>
6. Петрінко В. С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с. Режим доступу: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31879>
7. Практикум з психології : психодіагностичні методики для самопізнання / упорядник Періг І.М. Тернопіль : СМП «Тайп», 2017. 116 с. Режим доступу: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/22515/1/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F%202017.pdf>
8. Соціальний конфлікт: інноваційні комунікативні технології врегулювання: практичний посібник / Г. М. Бевз, І. В. Петренко, А. І. Гуєсв, В. І. Давидов, О. В. Івачевська, Н. С. Малєєва, О. Г. Цукур /

за наук. ред. Г. М. Бевз, І. В. Петренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, 2020. 144 с. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722660/1/PetrenkoBevzPosibnik2020maket.pdf>